Maa- ja metsätalousvaliokunta
20.11.2018

Asia: Asia: HE 114/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta

GEENITEKNIIKAN LAUTAKUNNAN ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Geenitekniikan lautakunnan (GTLK) kommentoimassa lakiluonnoksessa esitettiin, että Evira (Ruokavirasto 1.1.2019 alkaen) tekisi viljelykieltoja koskevat ehdotukset maa- ja metsätalousministeriölle (MMM), jonka antamalla päätöksellä Evira voisi vaatia viljelyn rajoittamista lupamenettelyn aikana. Evira voisi lisäksi ehdottaa EU:ssa jo viljelyyn hyväksytyn GMO:n viljelyä kansallisesti rajoitettavaksi tai kiellettäväksi MMM:n asetuksella lakiluonnoksen 7 §:ssä mainituin perustein. Lakiluonnoksessa todettiin, että Evira voi pyytää ehdotusta tehdessään lausunnon GTLK:lta.

Lakiluonnosta on lausuntokierroksen jälkeen muutettu siten, että sekä Ruokavirasto että GTLK antaisivat yleisölle tiedon oman toimialansa säädösten mukaiseen lupamenettelyyn tulevista viljelylupahakemuksista, varaisivat tilaisuuden kommentoida hakemuksia, keräisivät yleisön kommentit ja tekisivät toimintaehdotuksen MMM:lle. HE:ssä GTLK:lle on annettu lausunnolla olleeseen lakiluonnokseen nähden itsenäinen rooli. Ehdotetun GTLK:n itsenäisen roolin etuna on, että muuntogeenisten organismien tarkoituksellista levittämistä ympäristöön koskevan direktiivin 2001/18/EY toimivaltaisena viranomaisena GTLK voi varmistaa, etteivät kiellon tai rajoituksen perustelut ole päällekkäisiä ko. direktiivin mukaisen terveys- ja ympäristöriskinarvioinnin kanssa. GTLK pitää kuitenkin ongelmallisena arvioida tuotteiden osalta muita kuin tuotteiden terveys- ja ympäristöriskejä, sillä sen tehtäviin ei lähtökohtaisesti kuulu arvioida sellaisia lakiehdotuksessa tarkoitettuja rajoitusperusteita kuten ympäristöpoliittiset tavoitteet, kaavoitus, maankäyttö, sosio-ekonomiset vaikutukset tai maatalous- tai metsäpolitiikan tavoitteet. Geenitekniikkalain (377/1995) lautakunnan kokoonpanoa koskeva 5 § ei mahdollista sitä, että nykymuotoisessa lautakunnassa olisi viljelykieltoa koskevan toimintaehdotuksen laatimiseksi vaadittavaa asiantuntemusta kaikilta mainituilta osa-alueilta.

HE:n 3 §:ssä säädetään, että Ruokavirasto valvoo lain ja sen nojalla annettujen säädösten noudat-tamista siten kuin geenitekniikkalain (377/1995) 5 h §:ssä on säädetty, ja että Ruokavirasto voi sopia valvonnan järjestämisestä maakunnan kanssa. Geenitekniikkalain 5 a §:n mukaan GTLK johtaa ja yhteensovittaa lain noudattamisen valvontaa. GTLK:n tulkinnan mukaan valvonnan järjestämisestä sopiminen Ruokaviraston ja maakunnan välillä saattaa olla ristiriidassa geenitekniikkalain 5 a ja 5 h §:ien kanssa, joissa maakunnille ei anneta valvontamandaattia. Valvontaan liittyy muitakin säädöksiä: Geenitekniikkalain 5 g §:n 5 momentin mukaisesti tarkastusmenettelystä ja tarkastuspöytäkirjasta säädetään tarkemmin STM:n asetuksella, geenitekniikkalain 35 §:ssä sääde-tyistä tarkastusmaksuista on säädetty erillisellä, määräajoin uusittavalla STM:n asetuksella, kun taas seuraamuksista säädetään geenitekniikkalain 10 luvussa. Jotta vältettäisiin mahdollinen päällekkäinen sääntely sekä mahdolliset epäselvyydet toimivalta- ja tulkintakysymyksissä, GTLK katsoo, että HE:ssä olisi täsmennettävä, milloin luvattoman GMO-viljelyn valvonnassa noudatetaan HE:n 9-11 §:ien määräyksiä ja milloin geenitekniikkalain valvontaa, sanktiointia ja maksuja koskevia säädöksiä.

GTLK huomauttaa, että geenitekniikkalain 22 §:ssä säädetään säännösten vastaisesta toiminnasta, käytön rajoittamisesta ja kieltämisestä. Lisäksi lain 24 a §:ssä säädetään luvattomista tuotteista. Näissä tilanteissa toimivaltakysymykset määräytyvät geenitek-

niikkalain mukaan lukuun ottamatta Ruokaviraston toimivaltaan kuuluvia elintarvikkeeksi tai rehuksi viljeltäviä kasveja, joten HE:ssä tulisi selventää eri viranomaisten toimivaltaa GMO:ien viljelyn valvonnassa. Tämä on erityisen tärkeää koskien tilanteita, joissa GM-kasvi on jo hyväksytty EU:ssa viljelyyn direktiivin 2001/18/EY mukaisella lupamenettelyllä, mutta viljelyä on rajoitettu kansallisella päätöksellä.

Lakiluonnoksessa ei ole otettu kantaa siihen, miten viljelykieltoa koskevat maa-alueet saataisiin nivottua maatalouselinkeinonharjoittamista koskeviin rekisteritietoihin, jotta mahdollisesti asetettua viljelykieltoa kyettäisiin käytännössä valvomaan. GTLK katsoo, että jonkinlainen rekisterijärjestelmä viljelykielloille tulee perustaa. Kustannustehokkainta olisi käyttää jotain nykyisellään olemassa olevaa järjestelmää. HE:n yleisperusteluissa kohdassa 4.4. ’Taloudelliset vaikutukset’ todetaan geenitekniikan rekisteriin liittyen ainoastaan, että sen päivittämisestä soveltumaan paremmin valvonnan vaatimuksiin aiheutuisi kustannuksia. GTLK ja useat muut lausunnonantajat ovat todenneet jo lausunnoissaan, ettei nykyinen geenitekniikan rekisteri sovellu kaupallista viljelyä koskevien tietojen tallentamiseen. Lisäksi GTLK katsoo, että geenitekniikan rekisteri on soveltumaton esitettyyn tarkoitukseen, koska kyseinen nykyisin Valviran (tulevaisuudessa FIMEAn) ylläpitämä geenitekniikan rekisteri on suljettu viranomaisrekisteri, jonka tietojen luovuttamisesta päättää geenitekniikkalain 26 §:n nojalla geenitekniikan lautakunta. GTLK:n käsityksen mukaan HE:n valmisteluvaiheessa on pohdittu vaihtoehtona tietojen sisällyttämistä Maaseutuviraston yllä-pitämään rekisteriin, mutta tässä ongelmana on ollut, ettei Maaseutuviraston rekistereissä ole ajantasaisia viljelypaikkatietoja. Edellä todetun perusteella GTLK katsoo, että viljelykieltoalueita koskeva erillinen rekisteri tulisi perustaa Ruokavirastoon, mistä tulee säätää omana pykälänään uudessa viljelykieltolaissa. Viljelykieltorekisteri ei voine olla suljettu, kuten geenitekniikan rekisteri, vaan siihen pitäisi olla yleisöllä ainakin joiltakin osin vapaa pääsy. Toteutuessaan alueelliset viljelykiellot- ja rajoitukset aiheuttaisivat todennäköisesti lisäksi erilaisia tieto- ja tilastointipyyntöjä, mikä tulisi ottaa huomioon kieltojen toimeenpanon resursoinnissa. Rekisterin perustamisesta ja viljelyrajoituksiin liittyvien tietojen analysoinnista ja julkistamisesta aiheutuvien kustannusten suuruusluokkaa tai vaikutusta resursseihin ei ole arvioitu HE:ssä.

Puheenjohtaja Johanna Björkroth